ח א מי׳ פי״ט מהלכות שבת הלכה ה:
ט ב מי׳ פי״ט מהלכות שבת הלכה יד:
י ג שם הלכה יג:
יא ד שם הלכה יד:

עד שיאמר פרעתי ולא פרעתי. כלומר עד שלא אמר פרעתי מיכן משמע פרעתי פטור דטעו ליה: דבולי עלמא צריך לקיומו. והכא בפרעו ולא פרעו ממש קאמר ושטר מקויים ודבולי עלמא לפטור לעצמם שטר פרוע: והכא בכותבין שובר קא מיפלגי. יש גורסין

ת״ק סבר כותבין שובר. ומיירי שכתב יש לו שובר ולכך משפרש פטור לפי זקוק להחזיר השטר ומתוך פירוש הקונטרס משמע שעדיין לא נכתב השובר וקשה דהכי צריך להחזירו לעיר שלא יצטרך לכתוב שובר: **חזי דגברא דפרע אנא.** כיון שמי תניא בתוספתא דמכילתין[ב] ר׳ יהודה אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא חייב מפני שמשמרו לעצל מוב ולפעמים מאמרלי קשה לרשב״ם:

אלמא

פירש ליה למיגמקו מיהו ליה לתוב עליו את הגט. פגריא ליה כרבי אלעזר דאמר עד שיאמר רבא מרב נחמן המוציא עור בכמה א״ל כדתנן עור כדי לעשות קמיע [א״ל המעבדו בכמה א״ל לא שנא] לעבדו בכמה א״ל לא שנא ומנא תימרא כדתנן המלבן והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רוחב הסיט כפול והאורג ב׳ חוטין שיעורו כמלא רוחב הסיט (כפול[ה]) אלמא כיון דלטוייה קאי שיעורא כטווי ה״נ כיון דלעבדו קאי שיעורו כמעובד ושלא לעבדו בכמה אמר ליה לא שנא ולא שני בין מעובד לשאינו מעובד איתיביה המוציא [ג] סמנין שרוין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא ואילו בסמנין שאינן שרוין תנן [ד] קליפי אגוזים וקליפי רמונין סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן [לפי [ו]] סבכה הא איתמר עלה [ז] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן דוגמא לאירא והרי זרעוני גינה דמקמי דזרעינהו תנן [ח] זרעוני גינה פחות מכגרוגרת רבי יהודה בן בתירא אומר חמשה ואילו בתר דזרעינהו תנן [ט] זבל וחול הדק כדי לזבל בו קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כדי לזבל כריש הא איתמר עלה [י] אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה והרי טיט דמקמי דליגבליה תניא [יא] מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרה״ר ששיעורן ברביעית והוינן [בה[יב]] שופכין למאי חזו וא״ר ירמיה לגבל בהן את הטיט ואילו בתר דגבליה תניא [יג] טיט כדי לעשות בהן פי כור התם נמי כדאמרן לפי שאין אדם טורח (ו) (בהן) לגבל את הטיט לעשות בו פי כור ת״ש [יד] דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא [טו] שלשה עורות הן מצה וחיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר רב יהודה [יז] כדי לצור בו משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט כתני מיהת כדי לצור בו משקולת קטנה ואמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא התם בבישולא והתנן [יח] הבגד שלשה על שלשה למדרס השק ד׳ על ד׳ העור ה׳ על ה׳ מפץ ו׳ על ו׳ בין למדרס בין למת ותאני עלה [יט] הבגד והשק והעור כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ההוא דבקורטבלא.

קלף

וורנל״ש: פי סבכה. קו״ש נותנין בגד בחמצניתה והמי שיעורן נפיש: שאין אדם טורח כו׳. ומפ גמ לפרושה טורח כדי פי סבכה לגבל עור טורח מלח לעבד כדי קמיע ומעובד נמי פחות מכדי קמיע לפ משמיע: חמשה. גרעינין: ואילו בתר דזרעינהו תנן. דקלח בתר מזבל: כדרישא. קפלוט: הא איתמר עלה. לקמן בפרק רבי עקיבא מתרץ לה רב פפא הכי: נימא. גרעינין[כ]: מצה כמשמעו. פ״ה לה שום תיקון: קמיח. מסחין אותו בקמח ומיס: עפיץ. מתקנין אותו בחומץ עפיצים כמו שעושין לאן בחומץ קליפת אגוז טוח: וכמה שיעורו. להוליח שכח: רבעא דריבעא דפומבדיתא. רובע ליטרא של פומבדיתא דרך המוכרים לעור משקולת של שופרת כדי שלא תפחת לפי שמתכוונת נשכח ממיד ומפחת מלעיל: קמיע. לגיר שיעוריה מכדי לעור משקולת: לכתוב גט. ומנן (גיטין דף פה.) גופו של גט הרי הם מותרים לכל אדם וכמו וכמה והעדים והזמן ושיעור זה קטן מטולן: וקתני מיהת בו. מלמא שיעור לאין מעובד נפיש: בבישולא. לא כמו שהופסקו קלי בשולא לשון בשול שהוא לא לאכמי לא מזי לעיבול אבל יבש מזי לעיבול ויכין למזי לעיבול הוי כמעובד: שלשה על שלשה לשומאת מדרס. אבל למגע שלם על שלם והן מלבעות: בך שיעור להוצאת שבת. מלמא שלין מעובד ממשה טפחים בעין ומתניתין מוקי במעובד: בקורטבלא. מכשלו ברותמין ומתקנה לשפ עליו ולכוכות לוקמות שקורין פוסקוטוי״ל ומטות ועלעושו שולמן: דוכסוקטוס

ב) [ב״ב קע:], ג) לקמן קה:, ג) לקמן ס"ה, ד) לקמן פט:, ה) [לקמן ל:], ו) סס, ז) לקמן פ: ל:, ח) [לקמן ל:], ט) לעיל עמ׳ י) סס לקמן פ:, יא) גיטין כב ע״ב, יב) לעיל עו. ע״ש פוסה יז: פליס פכ״ז מ״ב, יג) ב״ב קע:, יד) [ע״ט].

(א) גמ׳ מלא טורח לגבל כל״ל ומיגמ כהן ממקן: (ב) רש״י ד״ה והכל כגומגמין שובר וכו׳ דנעני מסדורי דאי לא מהדר ליה מחל ומוכנו לזה מה שפרעו: (ג) תוס׳ ד״ה מלמא וכו׳ למיגמיה קמ׳. ר״ב ל״ל דסמוך, היו גורסים והאורג וכו׳ ומפ דסיע כפול.

גמ׳ כדי לצור בו משקולת קטנה. עיין בב״ב קנ ע״ב תוס׳ ד״ה ולא כשל:

א] הוסיפוהו ע״פ המהרש״ל וכתב הדק״ס דאולי מצא גירסא זו בכת״י כי נראה דכולהי איבעי בענין הוצאה הם: ב] המהרש״ל מחקו ע״פ המשנה דלקמן קה ע״ב ועיין ב״ח אות ג ומהרש״א בחדו״ה אלמא: ג] בדפו״י ״לסבכה״ והגיה המהרש״ל ע״פ המשנה דלקמן פט ע״ב וברש״י פי סבכה: ד] ע״פ המהרש״ל: ה] בחי׳ הריטב״א איתא והא דתנן: ו] עיין מהרש״א דר״ל או שורפו: ז] יש להוסיף צריך הוא לו (ב״ש): ח] צ״ל גרעין (באה״מ):

[נדפס בסוף המסכת]

פרש בתוך ביתו שנא׳ (איוב יא) ואל תשכן באהליך עולה. וכן עוד תמצא בזה הפר׳ עיקר הדברים במדה בשטר שכתבו אמר רב הונא אמר רב מדה שכתבו אינו צריך לקיימו אמר ליה רב נחמן גבגא גבוני למה לך אי סבירא לך כר׳ מאיר אימא כר׳ מאיר אמר ליה ומר היכי סבירא ליה אמר ליה כי אתו לקמן אמרי להו קיימו שטרייכו ונתנתו לדינא והלכתא כרב נחמן שצריך לקיימו. **בכותבין שובר קמיפלגי.** משכחת לה בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קנא) דקעביד ר׳ חנינא בר (פאפי) [פפי] כר׳ יוחנן ורישי לקיש דקאמרי כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר׳ אלעא כותבין שובר וכן הלכה ומישתכח עוד בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות דף טז) אמר ר׳ אבהו כותבין שובר ובפרק הכותב (גט) לאשתו (שם דף פט) אמרו במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר:

בכמה א״ל תנינא עור כדי לעשות בו קמיע ולא שנא מעובד (שלא לעבדו) שראוי לקמיע ולא שנא שלא מעובד לעבדו ול״ש שאינו מעובד דקאי לעבוד דהא המלבן והמנפץ עומד לטווה שיעורו כשיעור טווה. **ואיתיביה רבא** תלת תיובתא לרב נחמן דאמר לא שנא לן בין מעובד לשאינו מעובד. דאשתנה מסמנין שהרי השרויין שיעורן כדי לצבוע בהן (דאמא לאמא) [דוגמא לאירא] ושאינן שרויין שיעורן גדול מזה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה דאלמא טובא איכא בין שרויין לבין שאינן שרויין דהא איתמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן (ריגמא לאירא) והילכך אין דרך המוציא להוציא סממנין לשרות לצבוע אבל שרויין מוציא אדם שיעור זה. אבל הכא עור מעובד ושאינו מעובד כצמר מגופץ וכטווה דמי. **שנית. איתיביה זרעוני גינה** בזמן שאין זרועין שעדיין שיעור הצמחים להן זבל כדי לזבל כרישה אחת דאלמא שני בין זרועין לשאינן זרועין. ופריך בהא נמי שאני זרעוני גינה דאמר רב פפא לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה וטורח הוא לזבל כרישה אחת אבל עור לא שני לן בין מעובד לשאינו מעובד. **שלישית. שופכין שיעורן ברביעית** כדי לגבל טיט אבל טיט מגובל כדי לעשות פי כור. ופריך היא שניא בראמיד בה שאין אדם טורח אבל טיט [שיעורו] לעשות פי כור אבל הכא בעור לא שנא. תא שמע דאמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא ג׳ עורות הן וקא יהיב תלתא שיעורי וחד מנהון מצה דלא מליח ודלא קמיח דלא עפיץ והדר שאינו מעובד ושיעורו ריבעא דריבעא דפומבדיתא **והוא כדי לצור משקולת קטנה.** (בגי) [פי׳] רבינו האי גאון ז״ל צדדין משקל של אבן כדי שלא יחסר. דאלמא פליג על רב נחמן דאמר לא שנא בין מעובד לשאינו מעובד. **ופרקי׳ בישלה שאני.** ופירושה בישלה העור שנתעבד כמה שהוא בלא מלה בישל הערוך ולא נפסד כשמבשלין אותו על משקל או על זולתו יבש וקשה מאד (זהו שהכשנת) [ודרך חנוניו] לצרוף משקולת ולעשות ממנו כלים לשמן שנקראין בכל אחד לאביי ושיעור קטן שלו הוא המפורש וקא משמע לן דאע״ג דבישל הערוך ולא נפסד עדיין ראוי הוא לעיבוד שיעורו כמעובד כדי לעשות קמיע אבל מליח וקמיח סגי בפחות מן הלין תרי שיעורי בין לצור משקולת ובין עשיית קמיע. **והכין** נמי הא דתנן הערוך המליח חמשה

ב) תוי ד״ל ולפ יפליגו למקום שפקר דעפיץ מיגס מוכפת:

רבינו חננאל

דוכתי נמי איכא והכין הוא דאיבעי שתבע את שמעון במנה והרציא עליו שטר אמר שמעון שטר זה כתבתיו לו על עצמי אלא שפרעתיו אם יכול ראובן המלוה לקיים את השטר בחותמיו כולי עלמא לא פליגי שחייב שמעון בממון דאמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וא״ל שטרא פריעא הוא לאו כל כמיניה. אבל אם אין ראובן המלוה יכול לקיימו בחותמיו ואין נודע כי נכתב באמת אלא מדברי שמעון מר סבר אם מודה לוה בשטר שכתבו צריך המלוה לקיימו בו ואם לא יקימנו ואמר לוה כתבתיו ופרעתיו הפה שאמר הוא הפה שהחזיר ומר סבר כיון שהודה לוה שכתבו הרי נתקיים בכך ואין המלוה צריך לקיימו ואם יאמר אמרי׳ לו הבא ראיה או תן זה הממון והילכך צריך לקיימו עכשיו. **ומקמ׳ אביי** ת״ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולא איכפת ליה ללוה אע״ג דשטרא ביד מלוה וצריך מלוה לקיימו והילכך לוה פטור על הצאתו. **רבא אמר** כ״ע מודי בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא בכותבין שובר קא מיפלגי. דגט פשוט במתני׳ מי שפרע מקצת חובו ר׳ יהודה אומר יחליף ר׳ יוסי אומר יכתוב שובר ואמרינן עלה אמר רב התם אמר רב אין הלכה לא כר׳ יהודה ולא כר׳ יוסי אלא ב״ד מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון. ודבר זה בין בפרעיא מקצת בין בפרעיא השטר כולו אם אמר המלוה אבד שטרי דקאמרינן (שם) אמר ר״ה בריה דרב יהושע אפי׳ למ״ד כותבין שובר ה״מ אפלגא אבל אכולי׳ שטרא לא כתבינן ולא היא אפי׳ אכולי שטרא נמי כתבינן ופלוגתא היא דרב ושמואל אמרי אין כותבין שובר ור׳ יוחנן ור״ל אמרי כותבין שובר. **והלכתא** כותבין שובר. **השתא** הכא לעניין לוה שהרציא את השטר בשבת אחר שפרעו קאמר רבא בכותבין שובר פלוגתייהו ת״ק דסבר פטור קסבר כותבין שובר דאסיק אדעתי׳ [שמא יאמר] שלא פרעו אלא [מבקש ממנו] שובר וכיון שיש בידו שובר לא צריך ליה. ור׳ יהודה סבר אין כותבין שובר והאי פרע ליה ועדיין שטר שעליו קיים והלכך צריך ליה ב) ולא עליה מיניה חורבא. **וכולהו הני סבראי אידחו במימרא דרב אשי** וקאמר ב״ע כותבין שובר והכא צריך ליה לוה לשטרא דאיבעי למיפך מן אינשי אחרינא מחרי ליה ר״ל חזי דגברא דפרע אנא. ומהכא מחייב ליה ר׳ יהודה: **בעא מיניה רבא מרב נחמן עור שיעורו**

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי׳ פי״ח מהלכות שבת הלכה טו:
יג ב ג מיי׳ פ״א מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור שו״ע או״ח סימן לב סעיף ז:
יד ד מיי׳ שם הלכה ט סמג עשין כח טוש״ע יו״ד סימן רעא סעיף ג:
טו ה מיי׳ פ״ה מהלכות תפילין הלכה א סמג שם טוש״ע יו״ד סי׳ רל:
טז ו מיי׳ פ״א שם הלכה ט סמג עשין כג טור שו״ע יו״ד סימן רפח סעיף ו:

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר״ש הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב (א) פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה ת״ש הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו׳ והתניא שינה פסול אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא שינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר׳ חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא בס״ת לימא מסייע ליה כיוצא בו תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין הא מורידין עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

רש״י

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: מזוזה. שמע והיה אם שמוע: שבתפילין. דהתם ד׳ אגרות לד׳ פרשיות ושיעור בחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: מטמאות את הידים. לענין תרומה כדאמרן בי״ח דבר בפ״ק (דף יד.): קציצה. הוא הדפוס של עור שתתוך לד׳ בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: במזוזה. הן האיגרות שהן בתוך הבתים: והא מדקתני סיפא. דההיא דלעיל קלף כדי לכתוב כו׳ מכלל דרישא כו׳ וקשיא רישא אסיפא: שיעורן. של כל אחד בכמה: כדי לכתוב עליו מזוזה. אדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: קלף אין דוכסוסטוס לא. הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ב׳ פרשיות דמזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: למצוה. מצוה מן המובחר קלף בעינן וסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד הלכך לא מצנע דוכסוסטוס לתפילין וה״ל אין מצניעין כמוהו: למזוזה. אם כתבה על הקלף: הא דכתב אקלף אפי׳ במקום שיער. וכ״ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: רבי אחי מכשיר. ורב מוקי לדר׳ אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: נייר. של עשבים: גויל. מעובד בעפצים: מסייע ליה. לרב: כיוצא בו. רישא דברייתא תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו׳: ס״ת שבלה. אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקובען במזוזה: דכתיבי. הנך תפילין אמאי: לאו דכתיבי אדוכסוסטוס. שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: השתא דאתית להכי. למזוזה אקלף כשרה: לא תימא. במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו׳:

ב׳

תוספות

קלף ודוכסוסטוס כו׳. גויל הוא עור שלם אלא שהסירו השיער והיינו דאמר בריש בבא בתרא (דף ג.) גויל אבני דלא משפיין אלמא שאינו מתוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס ואומר ר״ת דבלשון יון קורין לבשר סוסטוס ודוך פי׳ מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס״ת תפילין ומזוזות לצד בשר ודלא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דא״כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף וי״מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופצים וקשה דא״כ פסול לכתוב עליהן ס״ת (ב) ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט. ושם) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקראת ספר ולקמן משמע דכשרין וא״ת קלפים שלנו דלא עפיצן היכי מיתכשרי ואומר ר״ת דתיקון שלנו חשיב כעיפוץ וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לא:) דקאמר קרע הבא בב׳ (ג) יתפור בג׳ אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד׳ אל יתפור ולא פליגי הא דעפיצן הא דלא עפיצן אלמא ס״ת כשר בלא עפיץ והיינו בתיקון טוב כשלנו ובפ״ק דגיטין (דף יא.) גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיצן משמע דאי לא עפיצן יכול להזדייף ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להזדייף אלמא חשוב כעפיץ: והא מדקתני סיפא כו׳. הוה מצי למיפרך ברייתא גופא רישא לסיפא ומשמע דאמתני׳ מהדר לפרוכי ואומר ר״י דכן מצינו בהמפקיד (ב״מ דף לג.) גבי ורמי גזל אגזל כו׳ דברי רבי טרפון ממאי דמתני׳ ר׳ טרפון היא מדקתני עלה דההיא כו׳ והוה מצי למיפרך הנהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: תנן קלף כדי לכתוב עליו כו׳. אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא״כ לעיל דמשני מאי מזוזה מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס וברייתא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אברייתא דלעיל: אידי ואידי אמזוזה הא דכתבה כו׳. וא״ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר ויש לומר דניחא ליה לקיומי לשינויא קמא דשני אמזוזה וה״ה דה״מ למימר אידי ואידי אתפילין: ורבי אחאי מכשיר. וא״ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי״ל רב מפרש דרבי אחאי לא מפרשה אלא אתפילין: אלא לאו אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: תפילין אגויל מי כתבינן. וא״ת הא דתנן בפ״ק דמגילה (ד׳ ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר״י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם בגמרא והיו בהווייתן יהו ועוד דאפי׳ עצמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס״ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח בריש פרק שמונה שרצים (לקמן קח.) וצ״ע בירושלמי בפ״ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסיל בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דסוטה] היינו במחוק ואף על גב דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיירי במחוק כדאמרינן במסכת סופרים: הא מורידין עושין. אע״ג דפרשת והיה אם שמוע רחוק מפרשת שמע עושין דקאמר היינו שאם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע: השתא דאתית להכי כו׳. אומר ר״י למילתיה דרב סתמא נשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר ולא מצי קאי עד דמסיק השתא דלענין מזוזה קאמר והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אזלא כפי מסקנא דשמעתין:

אות

רבינו חננאל

על חמשה ותניא אידך העור כשיעורו לטומאה כך שיעורו להוצאה. דאמרי צריך שיעור גדול. ופריק התם בקורטובלא והוא בלשון ישמעאל ספארה: קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהי קלף ודוכסוסטו׳ כדי לכתוב עליו מזוזה דאלמא בענין זו בעינן שיעור ב׳ פרשיות. ופרקי׳ מאי מזוזה דאמר הכא מזוזה שבתפילין דקארי לה לתפילין מזוזה וסייעתא ר׳ זכאי אומר משמו אף עם הקציצה טהור עד שיגיע למזוזה עצמה. ומקשי׳ הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין דאלמא רישא לאו בתפילין ומתרצינן לה: אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהגא מייתי מגילתא דמעבדא בתמרי וקמחא דשערי ומתח ליה עד דיביש וקליף ליה עד דהוי תרין פיסקי ויזהר שלא ינקב וקאי קלף לחודי׳ ומעבר ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא מכלפי בשר תוב בעפצא לשמה וכות׳ פרשיות על מקום בשר (א) מנהגא הכין הוא. וקאמר רב כי היכי דכותבין תפלין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס דאי קליף מקלף אם כתב על זה כשר ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הל״מ תפילין על קלף מזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב על דוכסוסטוס יצא מיהא על הקלף מצוה. ומותבי׳ שינה בזה ובזה פסל ופרקי׳ בשבת לענין מזוזה ובמנחות לענין תפילין. ואפא דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא מקום שיער בודאי ומן גואי דיליה כתבינן וזה דאמרי׳ במזוזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער לאו במקום [שער] ממש דאי ס״ד אפא דמגילתא היא הרי זה בהדיא הל״מ תפילין על הקלף והרי יצא מקום השיער גופו בכלל קלף אלא ש״מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משום שנמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו אין כותב שם כלום לתפילין אלא מן אפיה אחורנייתא והדוכסוסטוס עומד לבדו והמקום שהיה דבוק על בשר הבהמה בו אין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחרות. והא שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס דקא מותבינן ליה לרב שינה בזה ובזה פסל וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסל תנאי היא וקא קאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבת על הקלף והילכך כתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מכתבן על גויל כי קתני גויל לענין ס״ת. ואתינן נמי לסיועיה דרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ודייקי׳ מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין. ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין [ואי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב דהא ר״מ היה כותב מזוזה על הקלף ותפילין שבלו על הקלף היו אי לאו קדושה חמורה הוה מעבדן מזוזה. השתא דאייתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב לתנא דבי מנשה ואוקימנא בתפילין משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף והרי היא נכתבת על הקלף. לרב נמי עיקר שמעתיה תרצה הכין דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס וכן הלכה וכן מנהג: דיו כדי לכתוב

ב׳

חשק שלמה על רבינו חננאל א) עיין ערוך ערך דכסוסטוס:

מסורת הש״ס עם הוספות

א) תוספתא שבת פ״ט ה״י, ב) תוספתא ידים פרק ב, ג) [שם], ד) מנחות לב, ה) מנחות לב, ו) [עי׳ תוס׳ מנחות לא: ד״ה רשב״א], ז) ברכות יח ע״ב, ח) פ״א ה״ה, ט) ה״ט, י) [סוטה יז:].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו׳ שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תא״מ ונ״ב זו היא גירסת רש״י ובס״א ליתא וכדמוכח בתוספות: (ב) תוס׳ ד״ה קלף כו׳ לכתוב עליהן ס״ת דבעיא ספר כצ״ל ותיבת ותפילין ומזוזה נמחק: (ג) בא״ד בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב׳ שיטין יתפור:

הגהות וציונים

א] והתניא פירוש בניחותא: ב] לרש״י קאי אברייתא ולתוס׳ קאי אמתניתין ועיין בחי׳ הרא״מ הורוויץ: ג] ס״א אלא (גליון) כ״ה במהרש״ל: ד] ע״פ המהרש״ל: ה] כת״י בית של עור (ותיבת ״יד״ ליתא): ו] מפירוש רש״י משמע דלא גרס תיבת ״דוכסוסטוס״ (מראה כהן): ז] נדצ״ל אמזוזה (מנחם משיב נפש): ח] [בב״ב יד ע״א ד״ה בגויל כתבו דבלשון מדי קורין וכו׳] (גליון): ט] צ״ל דתיקון סיד שלנו (מראה כהן): י] וכדפירש רש״י בד״ה קלף אין וכו׳: כ] נראה להגיה לשון התוס׳ וי״ל דרב מפרש דהא דרבי אחאי לא מיפרשא אלא אתפילין (ברכות שמים עיי״ש): ל] המהרש״א כתב שר״ל לשון נקבה יחידה ולא קתני ״כתבן״ בלשון רבים עיי״ש: מ] הרש״ש הגיה וסוטה ואין שום הכרח להגיה (ברכות שמים): נ] ועיין במהרש״ל [חידושים] על תד״ה תנן קלף, ומשמע שם שהתוס׳ כן היה להם גי׳ זו:

ליקוטי רש״י

קציצה. הן תפילין עצמן דפוס מושבן ולצוען ודומה לו במסכת גיטין בהניזקין (נח.) ארבעים סאה קצוצי תפילין [סוכה כו:]. דפוסי תפילין חוץ מן הרצועה קרוי קציצה כדאמרי׳ במסכת סוכה (כו:) אוחז ברצועה ואינו אוחז בקציצה [גיטין נח.]. למצוה. מצות תפילין על הקלף ומזוזה אדוכסוסטוס אבל אם שינה אין בכך כלום [מנחות לב.]. נייר. עשוי מעשבים ע״י דבק שקורין גלו״ד [פסחים מב:]. של עשבים שכותשין ומדבקין אותן בדבק שקורין גלי״ד ועושין כמו עור [סוטה יז.]. לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. שמעלין בקדש ולא מורידין תוספתא מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ) בגלגל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה׳ ויקדשו וגו׳ (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו עד כאן [מגילה כו. ועיי״ש בהגר״ב].

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס 170 הודפס ע״י תכנת אוצר החכמה